

СТ А Н О В И Щ Е

от ст.н.с. II ст. инж. ГРИГОР РАНГЕЛОВ ГРИГОРОВ, д-р по биология,

ИНСТИТУТ ЗА ГОРАТА ПРИ БАН (ПЕНСИОНЕР),

Член на Научно жури, определено със Заповед No 2015 г. по процедура за
Защита на дисертация за придобиване на образователната и научна степен „ДОКТОР” в
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 4.3. **БИОЛОГИЧЕСКИ НАУКИ** по научната специалност 01.06.02
ЗООЛОГИЯ (ЗООЛОГИЯ НА ГРЪБНАЧНИТЕ) върху дисертационния труд на **ПЕТЪР РУСЕВ ПЕТРОВ**

ТЕМА : „Хранителни и пространствени ниши на VULPES VULPES L., MARTES FOINA

ERXLEBEN и MARTES MARTES L. в планински условия”

Преди всичко, ще помоля уважаемите членове на Журито, на дълбоко уважаваните от мен: научният ръководител - доц. Даниело Пешев, научния консултант - гл. асистент Диана Златанова и докторанта Петър Петров, както и всички колеги от катедрата и останалите присъстващи на защитата, да бъдат снизходителни за това, че поднасям на вниманието им една различна от утвърдения модел конструкция на това становище. Все пак същото има регламентиран желателен обем, който в случая ми е необходим, за да мога да изложа по-убедително и мотивирано критичните си бележки.

На основание значимостта на темата, недостатъчните или пълното отсъствие в някои аспекти на такива проучвания у нас по отношение на най-многочислените във фауната на България хищници – лисицата и бялката (но не и на златката), както и с добре структурираните изследвания върху видовете - на храненето им, анализа на хранителните и пространствените ниши, денонощната им активност и др., чрез използваните най-съвременни методи при теренните проучвания и при лабораторната и статистическа обработка на добитите многобройни материали и данни, със значими научни приноси по всичките аспекти на изследванията – добре поднесени в дисертацията и автореферата и с оглед на изпълнените предварително поставени цели и задачи, ще подкрепя убедено и призовавам за същото уважаемите членове на Журито, а именно - да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на **ПЕТЪР РУСЕВ ПЕТРОВ** по научната специалност **ЗООЛОГИЯ (зоология на гръбначните)**.

В самото начало искам да акцентирам върху това, че значимостта на темата се определя още и от това, че двата вида са и с много голямо ловно-стопанско значение, с възможности за ползване и потенциален добив от над 100 хил. ценни зимни кожи годишно, при което **такова ползване днес е задължително с оглед доброто санитарно състояние на популациите**, съобразено вече и с факта за наличието при лисицата и бялката през последните 2-3 десетилетия на някои характеристики, близки до тези на типичните синантропни видове.

Непрецизността в наименованията, твърденията и цитиранията в науката хвърлят ненужна сянка върху всяка една иначе добра работа. В тази връзка в случая намирам за нужно да започна с критичните си бележки от самото начало и с изричната уговорка, че същите не променят становището ми за успешна защита, а само да покажат, че този труд трябва и можеше да бъде на едно друго, още по-високо научно равнище. Съдържанието - особено на първите и последните няколко страници, вкл. и наименованието на темата, както и на отделни раздели на дисертацията – преди всичко характеристиката на фауната на проучваните обекти и на видовете, обект на изследване, както и на други такива от същите семейства – предимно по данни от ползваната литература, а след това и резултатите от проучванията на докторанта по темата – главно на тези от фото-капаните, ме задължават да направя този критичен преглед и бележки.

Права това от позицията не само на хабилитиран учен и д-р по биология (**екология**), а преди всичко като изследовател „**на терен**”, живял **30 години (1967-1997)** по минимум **6 месеца** годишно (**през есенно-зимния сезон**) сред същите тези видове, обект на дисертацията. За този период имаме добити – отстреляни и/или уловени съвместно със сътрудниците ни, приблизително 1200 броя от трите вида – преди всичко лисици и белки, и няколко златки. Тук е мястото да кажа, че се чувствам особено задължен точно към тази катедра, защото анализът на стомашното съдържание на част от тези хищници беше направен от проф. Ц. Пешев и сътрудниците му и вече няколко десетилетия не пропускам случая да благодаря за това. Аз така разбирам моя ангажимент към това много авторитетно структурно-самостоятелно звено на Университета и моля докторанта да направи опит да убеди и присъстващите, че направените изследвания и получените резултати са коректни и достатъчни за успешна защита.

- **На български език** видът е „бялка”. В мн. число е „белки”. Белка е катерица на руски;
- **На стр. 3, абзац 3 – „И трите хищника са със сравнително висока численост в нашата страна Все по-често се наблюдава заселване на тези видове в предградията и дори в парковете в централните части на големите градове”.** Това твърдение е вярно отчасти за първите два вида – лисицата и бялката. Типични примери в случая през последните десетилетия са градските популации на лисицата в Лондон и на бялката във Варшава. При това, благодарение на богатата трофична база, която предлагат гълъбите и мишевидните и характера на убежищата на бялката – под покривните ниши и таванските помещения, числеността ѝ в застроените части на града е по-голяма от тази в парковете. Ако беше обаче вярно твърдението на докторанта, че и златката, заедно с другите два вида се заселва в населените места, **това можеше да бъде оценено като откритие.** Преди 30-40 години златката наистина все още беше сравнително многочислена в някои планински райони на страната. Но даже и тогава, за цитирания период от 30 години ние нямаме добита златка при надморска височина под 1200 м. (Карталска поляна в Рила – резервата Парангалица). В тази връзка не е вярно и твърдението, че ... **„И трите хищника са със сравнително висока численост в нашата страна”...** За всичките тези години на Витоша например нямаме добита нито една златка. В тази планина по анкетни данни тогава златката все още обитаваше районите на резервата Бистришко бранище и Кумата. Около последната вложих целия си професионализъм да отстрелям или добия с капани поне

една златка - за 20 години без успех, но хванах десетки лисици и белки. Смятам, че изводът е ясен – златки там няма;

- **Не мога да приема** без резерви и твърдението на докторанта, че местообитанията на бялката и златката са едни и същи (стр.3). Именно в местообитанията над 1200 м. н.в., в Рила даже и над 1800 м. например, бялката прониква дълбоко в тези на златката, **но само в скалистите терени**, които последната избягва.. **В типичните местообитания на златката като обитател на приземния етаж се явява лисицата, а не бялката.** И само там, където вече златката е изчезнала напълно, се настанява и бялката;
- **Стр. 4, абзац 2.....”Допълнително, информацията за храненето на трите хищника е необходима не само от екологична гледна точка, но и от икономически план, тъй като и трите вида често нанасят щети на домакинствата и фермите”** – това е недопустимо за един биолог твърдение. Лисицата и бялката нанасят известни щети само на немарливите стопани. **Същото твърдение за златката е абсурдно!**
- **Докторантът** е направил много подробна характеристика на фауната и на 4-те проучвани планини. **Съгласно текста, във Витоша и Осогово златката отсъства.** След като „**по условие**” един от трите вида, предмет на това изследване, не се среща в половината от обектите, аз за себе си нямам обяснение какво търси той в заглавието и текста на дисертацията. В тази връзка, за мен в наименованието на темата златката не се чете. В самото начало докторантът трябваше да направи уговорката, че при проучванията на храненето на бялката може евентуално да са събрани и анализирани в някои от обектите и екскременти от златка, което в никакъв случай не може да повлияе на крайните резултати и за изпълнението на поставените цели и задачи;
- **Съгласно направената характеристика на фауната** от всичките проучвани обекти отсъства **невестулката** – конкурентен вид от същото семейство (сем. Mustelidae) и още, съгласно текста: **черният пор** се среща само в Западните Родопи; **язовецът** отсъства от Витоша, Източните Родопи и Пирин; **видрата** не се среща в Осогово и Пирин?! Не захожда ли поне в някои части на 4-те планини друг конкурентен вид от сем. Canidae – **чакалът**?! Повечето от тези постановки просто не са верни!
- **Защо дивата свиня** има толкова голямо участие в храната на лисицата – защото е най-многочисленият вид дивеч – обект на лов, трудно пада при раняване, а умира по-късно от раните си. Следователно, както в случая, така и за другите едри копитни, става дума само и единствено за консумация на „**мърша**”, а не че видът се храни с тези видове.
- Относно резултатите от проучванията с фото-капани: Съгласно фаунистичната характеристика на Осогово, там златки няма по условие. Резултатът от фото-капаните е **златка 1 бр.** След като това не е екземпляр, заловен и идентифициран „**на терен**” лично от автора, същият е длъжен да го елиминира, в смисъл – да го отнесе към белките и тогава цялата работа ще звучи много по-достоверно. Защото тази една бройка е в рамките на статистическата грешка при който и да било използван метод.
- Съгласно фаунистичната характеристика на Витоша, направена от докторанта, там също няма златки. Резултатът от фото-капаните – **21 броя златки.** В случая отново става дума за откритие. Аз даже не срещнах задължителното обсъждане и в този случай.

- **Анализът** на хранителния спектър на лисицата по планински райони (59-68) и литературната справка показват, че авторът не е обърнал достатъчно внимание на такива изследвания върху храненето на лисицата именно в планинските райони на България през есенно-зимните периоди, стомашните анализи на които **100 %** са дело на тази катедра (**проф. Ц. Пешев**). Това, както и отсъствието от литературната справка и на други наши изследвания върху видовете по темата въпреки недостига на такива у нас съгласно изложението на автора, ми дава основание да приложа сега в пълен текст липсващите източници. В тази връзка **неточно е цитирана** в приложената литература и моята дисертация. Наистина цял живот съм работил като учен в **Института за гората при БАН**, каквото е правилното му наименование, **но защитата е направена пред СНС на Института по зоология при БАН**.

Авт.: Г. Григоров, М. Джамбазова. ВЛИЯНИЕ на някои екологични фактори върху числеността на лисицата (*Vulpes vulpes L.*) в България, — Екология, №17, 1985, 31—41.

Авт.: Г. Григоров. ВЪРХУ числеността и ползуването на някои видове от сем. Mustelidae в България през 1974 — 1983 г.— Горскостопанска наука, №2, 1987,49 — 54.

Авт.: Г. Григоров. ИЗСЛЕДВАНИЯ върху храненето на лисицата (*Vulpes vulpes L.*) през есенно-зимния период в зоната на планинските гори в България. — Наука за гората, №1, 1990, 92 — 98.

Ако в наименованието на темата на тази дисертация не фигурираше златката, повечето от тези критични бележки нямаше да ги има. Затова давам и убеденото си становище и пожелание за успешна защита.

19.07.2015 г.

Подпис:

гр. София

/ст.н.с. II ст. Гр. Григоров, д-р по биология/